

Љубиша Р. МИТРОВИЋ

Филозофски факултет
Ниш

КОНТАКТ: ljubisa.mitrovic@filfak.ni.ac.rs

УДК: 378.014.5(497.11)

316.663:316.344.32(497.11)

Врста рада:

ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ РАД

Примљен: **18. 8. 2021.** ✓

Прихваћен: **1.11. 2021.** ✓

НЕКИ АСПЕКТИ КРИЗЕ УНИВЕРЗИТЕТСКОГ ОБРАЗОВАЊА, ПОТРЕБА ДЕМАРГИНАЛИЗАЦИЈЕ ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА И ОБНОВА УЛОГЕ ИНТЕЛЕКТУАЛЦА ДАНАС

Апстракт: У раду се упоредо разматрају неки аспекти кризе образовања и науке у савремености, са посебним освртом на реформу названу „болоњски процес“. Аутор указује на негативне тенденције претеране парцијализације система високог образовања, у форми дисциплинарног хаоса и маргинализације друштвено-хуманистичких наука, уместо његове интеграције у ери глобализације.

Критикујући појаву „ишчашене модернизације“ и инструменталне рационалности у савременој цивилизацији, аутор излаже свој пледоаје за демаргинализацију друштвено-хуманистичких наука и рефирмацију позива интелектуалца. У овом контексту, аутор подржава појаву новог часописа *Друштвени хоризонти* у нас, очекујући да ће он израсти у снажан теоријски орган обнове критичког мишљења и развоја грађанске свести у служби јачања партиципативне демократије, одрживог развоја и напретка друштва Србије.

Кључне речи: БОЛОЊСКА РЕФОРМА, ДЕМАРГИНАЛИЗАЦИЈА ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА, ПОЗИВ ИНТЕЛЕКТУАЛЦА, МИСИЈА ЧАСОПИСА.

*Не можемо даље да живимо по старим мерилима...
Образовање и наука су два стуба будућности...
Треба знати гледати напред, суочити се са етичким обавезама
које треба да преузмемо пред будућим генерацијама.*

Федерико Мајор

Свако знање је ништавно, ако нас неће учинити бољим.
Љубомир Недић (1858-1902): „О Сократовој рационалистичкој етици”

О кризи универзитетског образовања и науке и улози интелектуалца

Развој универзитета и факултета, као центара образовања, науке и културе, тече кроз укрштај двају процеса развоја и диференцијације (специјализације, индивидуализације) и универзализације система сазнања (грађења синтеза, нових интегрисаних, мултидисциплинарних и трансдисциплинарних студија) у универзитетским студијама.

Интенце Болоњске реформе/процеса биле су да се покрене процес глобализације и функционализације образовања на европском простору. Нажалост, у нас се овај процес остварио као стратегија рефеудализације, атомизације научних система и дисциплина на курсеве, уместо грађења система интегрисаних студија и интензивирања мултидисциплинарне и трансдисциплинарне сарадње; на факултетима, универзитетима, у процесима међууниверзитетске научне и међународне сарадње. Стога је неопходно критичко преиспитивање досадашње праксе и отклањање слабости не само у текућој реформи већ системских концептуалних програма/стратегија у области образовања и науке. Треба реафирмисати и модернизовати студијске програме – у правцу *стварања интегрисаних студијских програма и нових образовних профила*. Уместо рефеудализације и подизање нових тврђава на Универзитету, потребно је градити нове мостове у систему перманентног образовања и развоја науке. То је предуслов научног и образовног напретка и васпитања нових генерација.

Својевремено је Ниче поручио: „Нема веселе науке, служба науци је сурова служба Истини... Образовање је највећи капитал и најбоља политика за будућност.” На избор професије утичу бројни фактори. Ми данас живимо у ери нараслих неједнакости и блокираних шанси за многе чланове из ешалона нове генерације. Криза је многе и са дипломама учинила прекобројним и маргиналним. Не треба се поводити за тренутно курентним професијама (адвокати, трговци, менаџери, маркетиншки стручњаци што продају маглу у „друштву спектакла”...). Филозофски факултети и факултети друштвених наука су озбиљне институције друштвено-ху-

манистичких наука у универзитетској заједници *homo academicusa*. Да бисмо обликовали друштво и цивилизацију одрживог развоја неопходна су нам знања из хуманистичких наука тј. кадрови који се образују на филозофским факултетима (од философије, антропологије, социологије, историје, до културологије, психологије и педагогије, хуманистике), али и других друштвених наука (економије, екологије, права, политикологије, дефендологије...)

Иако су данас у „моди“ журналистика, менаџмент и маркетинг, убеђен сам да ће транзициони бродолом наше цивилизације са бројним њеним проблемима изазвати позорност за нова сазнања друштвено-хуманистичких наука, те да ће на тржишту рада порасти потреба/потражња и за професијом социолога. Извесно је да се болести наше цивилизације и проблеми наше епохе и човечанства не могу више „одокативно“ разумети ни тумачити из угла наука „размрвљеног рада“, професионалног идиотизма „спецождерства“, те да ће потреба за социолозима порасти у свету и код нас. „Садашња слика света тражи глобалност. Хуманистички концепт интегралног развоја подразумева строгу примену начела друштвене праведности за све становнике Земље... Човек, као покретач и циљ, у исто време, треба да заузме средишње место у развоју.“ (Мајор, 1991: 70-71) Афирмацији таквог концепта развоја треба да служи, својим професионализмом и етиком позива, нова генерација социолога.

Без обзира на упозорење Питера Бергера о когнитивној патологији у савременој социологији и о њеном „банкроту“, више верујем Пјеру Бурдијеу и његовом пледоајеу о социологији као борилачкој дисциплини и социологу као експерту и ангажованом борцу: у спознаји Истине и актеру друштвених промена да свет буде слободнији и праведнији. (Бурдије, 2019) Таква наука никада не може застарити, ако се отвори према изазовима савремености, њеним кључним парадигмама, и избегне погубним замкама политичке коректности, у борби да свет буде бољи, а људи слободни и срећни. У томе је етика позива социолога/деонтологија научне објективности, друштвене солидарности и хуманизма. На тим узвишеним задацима, социологија и социолози имају шансу да васкрсну као стручњаци у професионалној подели рада и као интелектуалци у савременом друштву. Главна емпиријска слабост у реализацији духа болоњске реформе лежи у томе – јер смо уместо глобализације образовања на делу добили праксу разудареног партикуларизма, парцијализације, тј. разбијања научних система и рефеудализације научне свести, у епохи када нам је преко потребна стратегија „глобално мислити а локално деловати“ (Меклуан). Нажалост, као да је победила поперистичка неопозитивистичка логика, која је прогнала теоријско и методолошко начело дијалектичког тоталитета у развоју филозофског и научног сазнања али и у грађењу стратегија еколошког и социјално одрживог и хуманог развоја друштва и човечанства.

Неолиберални метасоцијални фаталистички дискурс који се планетарно шири, поново је својим импликацијама, у пракси социјалдарвинистички поделио друштва, посвађао науку, образовање и васпитање. Наша цивилизација је дошла у сукоб са природом и човеком. Људи су редуцирани на пуке објекте

експлоатације, постварене ресурсе који су у канцама моћи нових предатора. Џаба нам супертехнолошки напредак кад је он праћен социјалним субразвојем, енормним неједнакостима, дефицитом солидарности и хуманости. То је сигуран знак да путујемо ка цивилизацији, у којој ће човек постати застарео, лутајући зомби, изгубити и слободу; ка новој Орвелијани – „златном добу које је пред нама“, у којој ће доћи до помрачења ума (Лукач), на које је упозорио Џорџ Орвел: „Ако хоћеш слику о будућности, замисли једну чизму како гази људско лице – вечно!”

Главни проблеми науке и универзитета данас јесу уједно и кључни проблеми савременог друштва: потреба преиспитивања и радикалне измене глобалне стратегије развоја и управљања и редефинисање улоге универзитета као капиталног ресурса сазнања али и развоја његове критичке хуманистичко-еманципаторске мисије. Универзитети треба да буду први ешолон еманципаторске борбености и последња оаза критичког отпора ума и слободарске аутономије друштва. Без такве мисије они су пукe радионице за производњу специјалца, равнодушних стручњака и корисних системских идиота. Технократских умова, који су „ковачи лажног прогреса”, потпора одржавања капитализма као безалтернативног система отуђене моћи и даљег поробљавања човека.

Зато нам је неопходна нова научна стратегија и образовна политика, у којој ће на модеран и прогресиван начин бити дефинисани циљеви и приоритети, у чијем фокусу ће бити: солидарни развој и право на образовање за све људе и народе. Оно, што је Фредерико Мајор, бивши директор Унеска, дефинисао као програм и акцију – *Populorum Progressio* – „солидан напредак свих људи и сваког човека”. (Мајор, 1991: 69). Без тога, друштвене неједнакости ће разорити могућности остваривања друштва равноправних шанси у коме ће „слобода сваког појединца бити услов слободе за све” (Маркс).

Друштвено-хуманистичке науке данас нису само у великој дефанзиви и повлачењу у свету, већ и у темељној кризи. Успон неолиберализма, као идеологије тржишног фундаментализма, метасоцијалног фаталистичког дискурса, у коме су раздвојени и супротстављени економија и друштво, политика и друштво, а човек редукован на саисторијски објекат/ресурс, довео је до маргинализације друштвено-хуманистичких наука (до гашења фондова, катедри, одељења, пројеката везаних за друштвено-хуманистичке науке на универзитетима широм света). Насупрот томе, имамо успон техничких, информатичких, природно-научних, медицинских, али и системских правних наука и наука о менаџменту и маркетингу, апологетског журнализма. Дошло је до потискивања филозофије, историје социологије и хуманистике. Њих замењују прагматичне примењене науке – из области пословне економије, програмирања, кибернетике, информатике, комуникологије, глобологије, као омнибус науке која „гута” садржаје бројних дисциплина.

На овакав агресивни тренд треба одговорити: не повлачењем у себе и за-

тварањем у уске атаре, већ отварањем према изазовима глобализације образованја и интернационализацији научних сазнања. Продуктивни одговор се мора тражити проширењем/глобализацијом предмета наука, редефинисањем њиховог програмског оквира (интегрисане парадигме), али и новог предметног и позивног идентитета. Такве интенце и смернице за реформу друштвено-хуманистичких наука предлажу: Имануел Волерстин, Едгар Морен, Жорж Рицер, Зигмунт Бауман, Фредерико Мајор. Ми ценимо и делимо њихове предлоге и иницијативе када је у питању глобализација савремене социологије и потрага за алтернативном социологијом, као критичком хуманистичко-еманципаторском науком и борилачком дисциплином. О томе сам писао у више наврата и пишем као о глобализацији и транзицији савремене социологије, у онтолошком и гносеолошком погледу, у трагању за њеном деонтологијом/позивним идентитетом.¹

Савремена криза није само криза друштва, већ и криза науке, морала/аксиологије и космологије/развојно-цивилизацијског погледа на свет. Она се, стога, не може разумети, тј. дијагностификовати резултатима истраживања из угла жабље перспективе, филозофије ћепенка, специјалности, професионалног идиотизма. Нити се може лечити палијативним мерама – усавршавањем методолошке технологије и мелемима/суплементима који „лече” симптоме, а не жарисне синдроме болести. Отуда се данас намножило бројних лажних врачева, скрибомана, псеудометодолога и жонглер аналитичара и аниматора, нових абонената и актера пропагандиста/агитпропа у свету медијског спектакла који су Гогољево позоришно „ружно” огледало друштва. Они су модерни инжењери таласа „црне педагогије” и „тровачи” наших душа у друштву спектакла, док је наука, посебно друштвене, инструментализована за сервис апологије моћи, политичке естетизације, проституције јавности. Њена улога је редукована на анестезирање и потискивање јавности, роботизовање и симулакрум кроз нову игру слатких равнодушних робота, игру ботова и блогера у лажној и маркетиншки програмираној индустрији свести, која очарава, а не освештава и свет, тј. човечанство уводи у постмодерну релативност, разарање свести и савести и црну рупу свеопштег хаоса, расула и посрнућа.

Зар нам текућа пандемија ковида 19, па изборни „медијски спектакли” у САД и другде, не говоре не само о темељној кризи и заласку либералне представничке демократије, већ и кризи наше цивилизације, која је постала супертехнолошка, тровачка и трговачка и која је у служби апсолутизације светске моћи капитализма. Уместо да процесе глобализације и транзиције света прати развој морала, солидарности и хуманизма, на делу су процеси субразвоја, раста социјалних и регионалних неједнакости, обнова социјалног питања у 21. веку; нови сурови облици експлоатације и деструкције људских права, рестрикције

1 Видети о томе у ауторовим студијама: Љ. Митровић, *Геокултура развоја и савремена социологија* (2011), *Универзитет и друштвене промене* (2012), *Увод у студије глобализације* (2013), *Социолошки огледи – прилози социологији савремених друштвених промена* (2013), *Под лупом социолога* (2015), *Социолошке маргиналије на савремене теме* (2019).

радних и социјалних права запослених, раст броја сиромашних, нових облика сегрегације и маргинализације.

Свет је на Титанику, налази се пред новим бродоломом цивилизације. Глобална fuga смрти, оличена у пандемији ковида 19, последње је упозорење човечанству. Логика апсолутизације капитала и хиперпостварене моћи дошли су у сукоб са логиком живота и слободе човека.

Време је за аларм! Да се упитамо, као песник Џон Дон „За ким звоно звони?!”. Али, као да у овом добу спектакла, звонара нема! Касни нови Сократ, пијан је од „кока-коле”, дрема, док Диоген, са упаљеном свећом, трага на Агори за последњим човеком!

Живимо у свету дистопија, које се, нажалост, остварују. Пред нашим очима све је више „Животињских фарми”, актера из „Врлог новог света”, индустрије свести, која трује младеж, а њихови власници су миљеници власти – „полтронске мушице”/улизице центара моћи.

Универзитети школују спецождере, високе специјалистичке умове, а политичке и друштвене науке системску интелигенцију, будуће агенте стабилнократије. Упоредо са рестаурацијом капитализма на делу су процеси стварања неколико фракција буржоазије. И док се маргинализује радничка класа, услед радикалних промена од другог ка трећем и четвртм развојно-цивилизацијском таласу, горњи слој средње класе се буржуализује – отуда смо суочени са феноменом *интелектуалне буржоазије*, која се као епидемија шири социјалним простором постајући потпорањ владајућег поретка савременог капитализма.

Универзитети данас претежно школују *научно-техничку и системску интелигенцију која се влада по принципу политичке коректности, док је на делу осека интелектуалаца*, који живе за идеје и бораца за опште добро човека и човечанства.

И као што је, за разлику од Манхајма (који пише о *слободнолебдећој улози интелигенције*), Бенда, који је између два рата писао о *издаји интелектуалаца*, данас се пише о крају и смрти интелектуалаца као будилника друштва, моралне савести човечанства.

Оваква појава се може разумети/објаснити: структурним развојним факторима, али и инструментализацијом улоге универзитета и кризом културе и политике у савремености.

Својевремено су Хабермас и Ричард Ливингстон писали о нашем добу као *цивилизацији средстава без циљева*. То је време инструменталне рационалности. Снажне подређености (видљивим и невидљивим силама моћи нових идеологија, и аутоцензуре) прагматичној логици продуктивизма, потрошње и политичке коректности. Снагом ових „канџи” социо-културне детерминације обликована је данас улога универзитета и друштвено-хуманистичких наука... Ово је време када су капитал и моћ подредили знање. У оваквом контексту у успону су слојеви и категорије – специјалистичког ума, техноменаџерства и си-

стемске интелигенције (функционално корисних идиота, а људски равнодушних), док је настала осека критичког духа интелектуалаца, опадање и потискивање критичког мишљења – производње нових идеја, визија, алтернативних пројеката. Марионетске елите и политичка олигархија хране се, експертизама, из центра глобалне моћи (ММФ, Светске банке, Светске трговинске организације, НАТО, Светске здравствене организације, које су приватизоване...). На делу је преписивачко-компилаторска школа у политици, а неоколонијални дух све више осваја наше универзитете, образовање и науку.

Отуда се у друштвено-хуманистичким наукама у нас намножило премного „полуинтелектуалаца“ (С. Јовановић), тј. присталица ове псеудоинтелигенције, без срца и духа, „ковача лажног прогреса“, који ништа не преиспитују, већ помажу градњи лажног Вавилона, новог „врлог света“, одлажући тиме да се друштво и човечанство освести и суочи са својим правим проблемима и одговорностима.

Интелектуалци су данас насушно потребни савременом друштву и човечанству, као критички и духовни будилник, који у име ума, слободе и правде алармира – савест јавности и мобилише на отпор и борбу за одбрану моралности и хумане визије будућности, у трагању за излазом из кризе и претеће апокалипсе са којом се суочава наша цивилизација – то је категорички императив интелектуалног позива данас, заветна је порука Загорке Голубовић, те хероине критичке мисли у нас.

Отуда поентирам: без интелектуалаца (како је писао Морис Мерло Понти чији идентитет није ограничен и обележен професијама, већ сензибилитетом и акционалношћу: да се боре за јавно/опште добро), свет/човечанство је осуђено да живи у тами. Интелектуалци, попут Прометеја, краду ватру од богова (отуђених центара моћи) да би људима/човечанству осветљавали пут слободе! Они су она Сократова, Будина и Гандијева светиљка – критичког ума отпора, побуне и борбе за слободу, хуманизацију друштва и достојанствен живот човека. Без њихове мисије свет би се окаменио у равнодушности професионалних идиота, постварио/роботизовао, доживео усуд, пад у ново ропство. Њихов аларм („сигнална светла“, Бурдије) звоне на узбуну: да само развојем критичког ума и усправним ходом грађанство може очувати душу човечанства у борби да изнова шири хоризонте слободе, хуманизма и напретка.

О критичкој мисији часописа као теоријских органа развоја грађанске самосвести

Србија је данас суочена са ургентном потребом критичког преиспитивања праксе и домета остварених у реформи под именом болоњски процес и глобализације образовања, као и доминантне стратегије развоја и управљања у контексту савремених процеса евроинтеграција и регионализације Балкана. Од способности да рационално одговори на овај изазов зависиће њен напредак и

отварање капија будућности, њена реална лидерска улога у процесима остваривања пројекта „отворени Балкан” и реафирмације суштине лозинке „Балкан, балканским народима,, у савременим условима борбе за одрживи развој, мир и безбедност у региону, Европи и свету.

Одговорност је Српске академије наука, Универзитета, као заједнице *homo academica*, да ангажовањем својих елитних научних потенцијала, помогну развијању како делотворне стваралачке критике актуелних проблема неолибералне транзиције, тј. стратегије развоја и управљања и система образовања, као и стварању рационалних претпоставки за изграђивање модела развоја и управљања капиталним ресурсима и формулисања алтернативних нових пројеката могућих јавних политика у служби оптималног развоја Србије у контексту савремених процеса системске транзиције и глобализације света. Наравно, темпо и ритам ових трансформација зависиће не само од способности организације унутрашњих националних актера, већ и геостратешких промена у ширем окружењу, а пре свега у Европи. Од спремности да Евроска унија и сама мења свој модел развоја, да се одлучније критички растаје од неолибералног англосаксонског модела развоја и модернизације и реафирмише вредности социјалдемократског пројекта друштвеног развоја, који је њена идентитетска душа, срце њеног напретка, интеграције, хуманизације и еманципације.

Уз очување националног културног идентитета, Србија се мора одлучније отворити према модернизацијским пројектима у технологији, економији и систему управљања, ако жели да се брже развија и изађе из садашњег стања субразвоја, зависног друштва периферног капитализма. Садашња стратегија неолибералног развоја, уз кључни ослонац на стране инвестиције, директно је увела у неоколонијалну зависност од крупног капитала, стварајући од ње сателитску земљу компрадора, тајкуна и олигарха. Висока економска зависност од страног капитала, не само да угрожава њен економски суверенитет, него ће је, пре или касније, увести у шири контекст зависности у области безбедности и угрозити очување њене неутралне спољне политике. Стога се, подвлачим, та стратегија и економска политика развоја мора најстудиозније преиспитати, редефинисати и изменити. Нови модел друштвено-економског развоја земље мора бити ослоњен превасходно на домаће компаративне предности (природне ресурсе и домаћу памет) и на нову организацију рада и управљања која треба да изрази социјалдемократски пројекат јединства рационалне и хумане организације, акционарства запослених, партиципативне демократије и професионални менаџмент, уз најширу сарадњу са елитним кадровима са наших научних института и универзитета, као и уз помоћ наше, нове колоније српске интелектуалне дијаспоре, чије знање и друге потенцијале, треба укључити у локални, регионални и национални развој и препород Србије.

Криза и залазак представничке партијске демократије манифестује се кроз бројне форме: од маргинализације улоге парламентаризма и фетишизирање улоге извршне власти, до инструментализације судске власти и медија, и ширења популизма и култа страначких вођа, као спасиоца државе и нације. На

овом фону дошло је од експанзије феномена отуђења политике од грађана и друштва, приватизације и криминализације институција државе у функцији клијентелистичких страначких интереса и моћи олигархијских група политократије. Критичка политикологија и социологија моћи треба да демистификују право лице и суштину ових процеса „кварења” власти и упозори на аксиоматске поруке: да апсолутна власт апсолутно квари, као и да *апсолутизација сваке страсти* (па и воље за неконтролисану моћ), *пре или касније*, води у ништавило (А. Хаксли). Наравно, последице такве владавине плаћају народ и грађани. Стога, демократска друштва, изграђују институционалне бране у свој поредак против сваког вида приватизације и самовоље, штитећи тиме грађане, друштво, па и саму правну државу, од сваке врсте узурпације и злоупотребе власти од олигархијских група. Један од ефикасних механизма те одбране јесте и *развој партиципативне директне демократије*, са снажном локалним и регионалном самоуправом, као противтежом сваком виду централизације и бирократизације.

Формирање нових факултета и универзитета друштвених наука у нас, каквих узорних данас има на Западу и Истоку, на којима би се студирале, поред фундаменталних друштвено-хуманистичких наука, модерне науке: глобологија, мондологија, екологија, културологија, конфликтологија и култура мира, комуникологија, футурологија, допринело би не само унапређењу образовања, демократизацији друштвених наука у нас и унапређењу научне свести, већ и формирању демократске политичке културе за активну партиципацију грађана у јавном животу савременог друштва.

Афирмацији такве образовне културе и развоју критичке грађанске свести, у служби развоја науке и демократског преображаја друштва и еманципације човека, могу и треба да допринесу *нови часописи*. У њима би се презентовали резултати истраживања из друштвено-хуманистичких наука и кроз перманентну теоријску дебату проблематизовала кључна питања развоја савременог српског и светског друштва у транзицији; проблеми одрживог развоја и управљања, регионализације, дијалога и конвергенције савремених цивилизација и културе мира и безбедности и опстанка у будућности човечанства. Али и животно питање нове младе генерације, њеног образовања и васпитања, запошљавања, социјалне мобилности и активне партиципације у изграђивању демократског друштва и преузимање одговорности за сопствену будућност и будућност Србије.

Изазован назив новог часописа – *Друштвени хоризонти*, какав недостаје у нас, под условом да се уредништво држи суштине платформе имена које обавезује. Јер, имена часописа су попут подигнуте заставе и смероказа – они мобилишу истраживаче и писце, као своје сараднике, да у духу одабране синтагме назива часописа трагају за истином, као дијагнозом проблема, али и формулисању и алтернативних пројеката њиховог разрешавања. То је данас, тим пре значајно за земље у транзицији, које следе неолиберални модел као стратегију развоја без социјалне одговорности. У којима је, у име фетиша тржишта и профита, потиснуто, поробљено и изгубљено друштво, људска друштвена со-

лидарност и слобода, као универзалне вредности и драгоцени појмови који су прогнани и које треба изнова откривати и проблематизовати, ољудити и за које се треба са поносом борити.²

Живимо у постмодерно доба „швиндлераја” и „ковача лажног прогреса”, док се под фирмом „отвореног друштва” у пракси друштво изнова дели, дехуманизује, а човек поробљава. Стога, треба изнова трагати за истином о свету у коме живимо, откривати могуће хоризонте хуманизације друштва и еманципације човека; борити се за њихову будућност. Отуда *назив новопокренутог часописа делује мобилишуће и обавезујуће*. Његово име не сме изневерити наде читатеља, јер друштва која су без хоризонта и алтернативе су поробљена, изгубљена, блокирана и мртва друштва.

Најпознатији српски песник друге половине XX века, Бранко Миљковић је певао „После свега треба открити цвет наде / Будућност је ту, само је треба препознати и за њу се борити / Мудрости, наше зоре касно свићу! Треба вратити веру у идеале еманципаторске борбе нових генерација које долазе.

Да ли ће нови часопис пробудити нове наде, распламсати нове ватре оптимизма и слободарства или ће бити нова маска у маркетиншкој маскаради и медијском играказу стабилоратског позоришта? Време је најстрожи пресудитељ и правичан. У вези с тим, рече Хегел, да се истина открива на крају пута, те да нема веселе науке, а служба њојзи је сурова служба (Ниче).

Да ли ће нас ова новоподигнута застава водити слободи или ништавилу, на решету времена, нове генерације ће рећи своје – шта је чије.

Живимо у ери потрошачког „друштва спектакла” и инструменталне рационалности и доминације метасоцијалне парадигме фаталистичког дискурса (која је човека и друштво редуковала на пуки објект техничке манипулације). Стога и покретање часописа *Друштвени хоризонти* представља прогресиван чин, који радује. Управо онако како је Џорџ Орвел поручио: „У друштву обмана свако откриће истине делује као револуција!”

Наравно, часопис ће успети у својој мисији само ако доиста буде фокусиран на истраживање кључних друштвених проблема и развојних хоризоната савремености и будућности која је почела, јер ће привлачити пажњу нових младих генерација у њиховим трагањима за путевима наде, напретка, хуманизације друштва и еманципације човека, уместо да служи новим компрадорима и елитама стабилоратске легитимисање њиховог поретка моћи и status quoа. У супротном, убрзо ће увенути као леп пролећни цвет. Но, за сада, гледајмо напред са оптимизмом.

Надамо се да ће новопокренути часопис оправдати срећно одабран назив и својим резултатима, допринети и развоју научне мисли и културе у нас у трагању за алтернативним путевима демократског развоја друштва Србије и будућности човечанства.

2 Видети: Куљић, 2018.

Поглед у будућност

У савремености се формирају моћне производне снаге које ће одредити будућност човечанства. У најразвијенијим земљама света пролетеријат замењује когнитаријат као носилац нових производних снага. У њима се, на основу стваралаштва „крилатих памећу“, тј. нове меритократске елите, формира умрежено „друштво знања“, које полаже основе за настанак нове цивилизације будућности – асоцијације слободних произвођача. Са њом ће човечанство, као заједница равноправних грађана и народа, учинити епохални искорак из „царства нужности“ у „царство слободе“. О тој формацијској смени, као великој глобалној структурној и системској промени, која је део Марксове визије развоја друштва и човечанства, данас пишу бројни аутори: од Тофлера до Волерстина и Дракера и Тони Негрија. Остварење ове посткапиталистичке алтернативе, неће се догодити у исто време и на исти начин на свим меридијанима наше планете, нити по пуком технолошком аутоматизму, већ ће то бити дело плуралистичког мноштва актера (А. Негри) и реализоваће се у форми бројних антикапиталистичких реформи и нових облика ненасилних социјалних револуција.

Искуство од три деценије транзиције без социјалне одговорности на Балкану открило нам је право лице капитализма периферије и дисфункционалност вишепартијске демократије која се извргла у *демократију без народа* (Диверже). На делу су процеси експанзије кризе институција представничке демократије, отуђења политике и партија од реалних интереса грађана. Суочени смо са феноменом заробљене и приватизоване државе и потиснутог цивилног друштва. Стога изнова треба открити друштво и одробити државу, истражити нове хоризонте друштвених борби и редефинисати стратегију деловања нових актера за посткапиталистичку алтернативу. У вези са трагањем за алтернативним пројектом трансформације друштва амерички социолог Имануел Волерстин пише: „Очајнички нам је потребно да истражимо алтернативне могућности за остварење историјског система који би био стварније разборит, да заменимо помахнитао и умирући у коме живимо. Управо ту социологија може да одигра улогу, али само социологија која одбија да раздвоји трагање за истином од трагања за добротом.“ (Волерстин, 2004: 91-92) На овом фону борбе за делотворну непосредну демократију народа/грађана за грађане и нови часописи, као органони критичке свести и мобилизације грађанске јавности, могу одиграти прогресивну улогу у демократском преображају друштва. У изграђивању правне и социјалне државе, која је под контролом друштва и у којој политика није судбина над појединцима и народом, већ инструмент удружених грађана у рационалном и демократском управљању одрживим развојем.

Наравно, темпо, брзина, квалитет и исход тих развојних и еманципаторских процеса, у савремености зависиће од моралног улога и друштвене борбености нових генерација да стварају и мењају нов свет, на стратегији еколошки одрживог развоја, конвергенције различитих култура и цивилизација, културе мира, социјалистичке хуманизације друштвених односа и еманципације човека/човечанства.

Будућност ће бити њихово дело. Њени актери – ствараоци су млади, нова генерација произвођача и когнитаријата или како Драгољуб Јовановић пише, у постхумно објављеном делу *Размишљање о моралу: „Ти будући су међу нама, само их треба видети, примити и заволети! Ако нису бољи од нас, млади нису ни гори, сигурно су интелигентнији, лакше схватају у лету туђа искуства, брже се прилагођавају новинама. Ако им не верујемо из начелних разлога, добро је да их храбримо прописујући им особине које желимо да стекну.”* (Јовановић, 2021: 1057) Овај наш први доктор социолошких наука и хуманистике, са дипломом са Сорбоне 1923. г. заветно нам поручује: „Наш *Доситеј* нас учи да гледамо у светлост будућности... Ваља се мало и усудити и почети мислити (онако) како ће људи за сто година и после нас мислити.” (Исто)

Управо новопокренути часопис *Друштвени хоризонти*, у овој перспективи плуралистичког антидогматског критичког мишљења, има шансу да се афирмише као ангажован теоријски орган новог мишљења и нове генерације од чијег стваралаштва зависи будућност Србије. Он ће у томе успети само ако креативно одговара на изазове савремености, окренут хоризонтима будућности. Онако како је Борислав Пекић поручио „Зашто треба гледати напред, а не назад”. Јер, они који ће дати прави суд/оцену о нашем делу, су деца и грађани будућности.

Пожелимо му дуг и успешан лет на том изазовном путу: откривања нових перспектива за нове генерације, поруком Виктора Игоа, да *нема ничег јачег од идеје чије је време наступило*. Уместо медијског спиновања и стабилоратских манипулација, откривајмо нове друштвене хоризонте развоја. Јер се, у супротном, нове генерације неће задовољити дугим маршом кроз институције (Р. Дебре). *Ко не слуша песму, слушаће олују!*

ЛИТЕРАТУРА

1. Бурдије Пјер (2019): *Сигнална светла I-II*; Београд: ЗУНС.
2. Волерстин Имануел (2004): *Опадање америчке моћи*; Подгорица: ЦИД.
3. Јовановић Драгољуб (2021): *Размишљања о моралу*; Београд:
4. Службени гласник.
5. Куљић Тодор (2018): *Прогнани појмови*; Београд: Клио.
6. Мајор Федерико (1991): *Сутра је увек касно*; Београд: Југословенска ревија.
7. Митровић Љубиша (2019): *Социолошке маргиналије на савремене теме*; Нови Сад: Прометеј.
8. Митровић Љубиша (2012): *Универзитет и друштвене промене*; Врање: Учитељски факултет.

SOME ASPECTS OF THE UNIVERSITY EDUCATION CRISIS, THE NEED FOR DEMARGINALIZATION OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES AND THE RENEWAL OF THE ROLE OF INTELLECTUALS TODAY

Abstract: The paper compares some aspects of the crisis of education and science in modern times, with special reference to the reform called the „Bologna Process”. The author points out negative tendencies of excessive partialization of the higher education system, in the form of disciplinary chaos and marginalization of humanities and social sciences, instead of its integration in the era of globalization.

Criticizing the emergence of „distorted modernization” and instrumental rationality in modern civilization, the author presents his commitment for the demarginalization of humanities and social sciences, and the reaffirmation of the vocation of the intellectual. In this context, the author supports the emergence of a new journal „Social Horizons” in our country, expecting that it will grow into a strong theoretical body for renewing critical thinking and developing civic consciousness in the service of strengthening participatory democracy, sustainable development and progress of the Serbian society.

Keywords: BOLOGNA REFORM, DEMARGINALIZATION OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES, THE VOCATION OF INTELLECTUALS, THE MISSION OF THE JOURNAL.